

Liturgische handreikingen voor een herdenkingsviering van overleden religieuzen in de coronacrisis

Crucifix in de kerk van San Marcello al Corso te Rome

Inleiding

De afgelopen periode heeft het coronavirus veel slachtoffers gemaakt, ook onder religieuzen. Door de strenge beperkingen verliep het sterfbed en het afscheid anders dan we gewend zijn. Geen kapel of kerk vol met medezusters en medebroeders, familieleden en vrienden, maar slechts een handjevol mensen dat de overledenen kon begeleiden naar de laatste rustplaats. En ook het nabij zijn in de laatste dagen en uren was vaak niet mogelijk. Het was pijnlijk dat we geen afscheid hebben kunnen nemen zoals we graag hadden gewild, dat we de overledenen niet de eer konden bewijzen die we hen hadden willen geven.

Op zaterdag 19 september organiseren het bisdom Den Bosch en de KNR een landelijke herdenkingsdienst voor alle overleden religieuzen in coronatijd. Deze vindt plaats in de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch. Het zal een stemmige en sfeervolle herdenking zijn waarbij iedere aanwezige zijn eigen geliefden in gedachten kan koesteren.

Het bestuur KNR beseft dat lang niet alle religieuzen op 19 september aanwezig kunnen zijn bij deze herdenkingsdienst. Om die reden wil het bestuur alle religieuze gemeenschappen een handreiking bieden om in eigen kring, op de manier die past bij de eigen gemeenschap, een herdenkingsviering te houden voor overleden medezusters en medebroeders. Op die manier kan ook uw gemeenschap samenkomen rond de herinnering aan de overledenen, die we zonder goed afscheid uit handen hebben moeten geven.

Den Bosch, 10 september 2020

Opening

Welkomstwoord

Wees welkom, in deze viering waarin wij onze overleden medezusters / medebroeders willen noemen – willen herdenken, willen eren met onze woorden en onze aanwezigheid. Wij stellen hen present in ons midden, wij steken een licht voor hen aan, stellen hen zo tegenwoordig.

Zij zijn niet weg, zij zijn niet uit onze herinnering verdwenen. Zij leven voort in ons, wij dragen nog dagelijks de beelden van hen in ons mee: hun uitstraling, hun glimlach, hun tranen.

Zo zitten wij bijeen: verbonden door verdriet, geraakt door het afscheid van hen met wie we verbonden waren in gemeenschap. De pijn en het verdriet die dit afscheid hebben veroorzaakt vergezellen ons.

Deze pijn, dit verdriet mogen er zijn. Het is de keerzijde van onze onderlinge liefde toen wij onze medezusters / medebroeders nog dichtbij ons hadden in levende lijve. Het is ook het bewijs dat onze liefde en verbondenheid niet voorbij zijn, dat zij voortduren in onze gedachten, in onze ziel. Zo werkt de liefde. Een brandend vuur.

Openingsgebeden

Uit de liturgie van de herdenkingsdienst in Den Bosch

Laat ons bidden,

Almachtige eeuwige God, Gij zijt het leven van de mensen op aarde en de vreugde van de heiligen. Wij bidden U voor onze broeders en zusters:

bevrijd hen van alles wat hen nog van U verwijderd houdt en laat hen in de eeuwige glorie bezit nemen van uw Rijk. Door onze Heer Jezus Christus, uw Zoon, die met U leeft en heerst in de eenheid van de heilige Geest, God, door de eeuwen der eeuwen.

Amen.

Uit: Herdenkingsviering Vlaamse Pastorale Zorg

God, Gij die zijt 'Aandachtige Aanwezigheid',

Gij die als een Vader, als een Moeder van ons houdt:

Wees, hier en nu, in ons midden...

Wees licht in ons leven, als ons hart vol duisternis is...

Wees troost in ons bestaan, als wij overmand worden door pijn en verdriet.

Wees krachtbron die ons verder stuwt en toon ons de weg die we kunnen gaan.

Dit vragen we U door Jezus, die Licht bracht in het leven van zoveel mensen.

Amen.

Uit: Herdenking overledenen Studentenkerk Nijmegen

Heer, onze God, wij komen tot u
en ons hart is verdeeld:
wij geloven in uw macht over dood en leven
en wij zijn verslagen over wat de dood teweeg bracht;
wij zijn dankbaar voor wat ons gegeven werd
en wij zijn verbijsterd om wat ons ontnomen is;
wij willen proberen te aanvaarden wat ons overkwam
en wij zijn opstandig tegen wat inbreuk maakt op ons geluk.
Wij roepen u aan, Heer onze God: houd ons vast,
richt ons op, voeg ons hart tezamen in de gedachtenis van uw goedheid,
in de verwachting van uw toekomst
- Vertrouwt nu, o Heer, in de stilte
het hart van ieder die tot u toevlucht neemt,
en verhoor elk gebed, dat in geloof tot u wordt gericht.
Amen.

SUGGESTIES VOOR LEZINGEN

Uit de liturgie van de herdenkingsdienst in Den Bosch

Wijsheid. 4, 7-15

De rechtvaardige vindt rust, al sterft hij ook vóór zijn tijd.
Want het aanzien van de ouderdom berust niet op een lang leven
en wordt niet afgemeten naar het aantal jaren.
Neen, een mens is een grijsaard door zijn verstandigheid
en hij is bejaard door zijn onbesproken leven.
Hij was welgevallig aan God en werd door Hem bemind;
hij leefde te midden van zondaars en werd bij hen weggenomen.
Hij werd weggerukt, opdat geen boosheid zijn inzicht zou vertroebelen
en geen bedrog zijn ziel zou verleiden.
Want de betovering van de ondeugd verduistert het goede
en de roes van de hartstocht verderft een onschuldig gemoed.
In korte tijd tot voleinding gekomen heeft hij de volheid van vele jaren bereikt,
want zijn ziel was welgevallig aan de Heer:
daarom ging hij spoedig heen uit de slechte wereld.
De mensen zien dat wel, maar begrijpen het niet;
in hun gedachten komt zo iets niet eens op,
dat genade en barmhartigheid zijn uitverkorenen ten deel vallen
en dat er over zijn heiligen gewaakt wordt.

Psalm 23 (*Uit de liturgie van de herdenkingsdienst in Den Bosch*)

De Heer is mijn herder, niets kom ik tekort;
Hij laat mij weiden op groene velden.
Hij brengt mij aan water, waar ik kan rusten,
Hij geeft mij weer frisse moed.

*Al voert mijn weg door donkere kloven,
ik vrees geen onheil waar Gij mij leidt.*

Mijn schreden leidt Hij langs rechte paden
omwille van zijn Naam.

Al voert mijn weg door donkere kloven,
ik vrees geen onheil waar Gij mij leidt.
Uw stok en uw herdersstaf
geven mij moed en vertrouwen.

*Al voert mijn weg door donkere kloven,
ik vrees geen onheil waar Gij mij leidt.*

Gij nodigt mij aan uw tafel
tot ergernis van mijn bestrijders.
Met olie zalft Gij mijn hoofd,
mijn beker is overvol.

*Al voert mijn weg door donkere kloven,
ik vrees geen onheil waar Gij mij leidt.*

Voorspoed en zegen verlaten mij nooit
elke dag van mijn leven.
Het huis van de Heer zal mijn woning zijn
voor alle komende tijden.

*Al voert mijn weg door donkere kloven,
ik vrees geen onheil waar Gij mij leidt.*

Joh. 12, 23-28 (*uit: Liturgie herdenkingsdienst te Den Bosch*)

Het uur is gekomen, dat de Mensenzoon verheerlijkt wordt. Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Als de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft hij alleen; maar als hij sterft, brengt hij veel vrucht voort. Wie zijn leven bemint, verliest het; maar wie zijn leven in deze wereld haat, zal het ten eeuwigen leven bewaren. Wil iemand Mij dienen, dan moet hij Mij volgen; waar Ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn. Als iemand Mij dient, zal de Vader hem eren.

Nu is mijn ziel ontroerd. Wat moet Ik zeggen?, Vader, red Mij uit dit uur? Maar daarom juist ben Ik tot dit uur gekomen. Vader, verheerlijk uw Naam!' Toen kwam er een stem vanuit de hemel: Ik heb Hem verheerlijkt en zal Hem wederom verheerlijken.

Johannes 12, 44-50

In die tijd verklaarde Jezus met luide stem: “Als een licht ben ik in de wereld gekomen, opdat alwie in mij gelooft, niet in de duisternis blijft. Indien iemand mijn woorden hoort zonder ze te onderhouden dan veroordeel ik hem niet, want ik ben niet gekomen om de wereld te veroordelen maar om de wereld te redden. Want wie mij verwerpt en mijn woorden niet aanvaardt heeft reeds iemand die hem veroordeelt: het woord dat ik gesproken heb, dat zal hem veroordelen op de laatste dag. Ik heb immers niet uit mijzelf gesproken, maar de Vader die mij gezonden heeft, hij heeft mij opgedragen, wat ik moet zeggen en verkondigen. Ik weet dat zijn opdracht eeuwig leven betekent. Wat ik dus verkondig, verkondig ik zoals de Vader het mij gezegd heeft.”

Lichtritus

Leggen wij onze gebeden voor aan God
voor onze dierbare en geliefde overledenen,
uit onze handen weggerukt door de dood,
overgegeven in de handen van God,
soms met strijd, soms met overgave...

Voor een thuiskomst van hen, waar geen lijden, geen verdriet meer is.
Levend in het eeuwige licht...

Voor onszelf die achterblijven, met een leegte in ons hart,
pijn en verdriet omdat wij geraakt zijn door dit afscheid,
gewond tot in het diepst van onze ziel.

Voor troost, in woord en gebaar,
dat we niet de moed verliezen, en durven blijven hopen,
kracht vinden om dit verlies te leren dragen.

Voor allen die afscheid moesten nemen van dit leven,
geraakt door het coronavirus.

Voor allen die achterblijven en die moeten leren leven met dit verdriet,
Voor kracht en doorzettingsvermogen om te blijven geloven
in het goede, het schone en het rechtvaardige,
in de kracht van de liefde, die sterk is als de dood.

Amen.

De namen van hen die in de afgelopen periode van de coronacrisis overleden zijn, worden genoemd. Met het licht van de paaskaars wordt voor ieder van hen een lichtje ontstoken.

Voorbeden

Wij danken u, Heer,
voor het leven van onze broeders en zusters,
die wij vandaag gedenken voor uw aangezicht.
Voor alle goede gaven,
waarmee Gij hen hebt gezegend,
voor alles wat wij in hen ontvingen
aan liefde en vreugde, zorg en raad, troost en hulpvaardigheid.
Laat niets verloren gaan van hetgeen zij ons nalieten
aan hoop en verwachting.
Dat zij in alles waarin zij waarlijk mens waren
tot ons moge blijven spreken.
Amen.

Gebed van de Nederlandse bisschoppen tijdens de coronapandemie

God, toevlucht in onze nood,
kracht in onze vertwijfeling en angst,
vertroosting in ziekte en lijden.
Wees ons, uw volk, nabij en genadig
nu wij allen de gevolgen ondervinden
van het uitgebroken coronavirus.
Wees een Beschermmer voor hen
die dit virus hebben opgelopen,
Wij bidden voor hen om hoop en genezing.
Wij bidden voor hen die aan de gevolgen van dit virus
zijn overleden, dat zij bij U geborgen mogen zijn.
Wij bidden voor allen die werkzaam zijn
in de gezondheidszorg en het openbaar bestuur.
Dat zij uw nabijheid en zegen mogen ervaren in hun werk
ten dienste van heel de samenleving.
Doe ons beseffen hoe groot uw liefde is voor ieder van ons
en dat Gij met ons zijt nu wij de kwetsbaarheid van ons
bestaan ervaren.
Versterk ons geloof en onze hoop
zodat wij ons altijd zonder aarzelen overgeven
aan uw vaderlijke voorzienigheid.
Door Christus onze Heer.
Amen.

Uit: Herdenkingsviering Vlaamse Pastorale Zorg

L: God, laat niet verloren gaan, Uw mensen:
de overleden bewoners en medewerkers van ons huis:
Dat zij mogen verder leven in Uw Licht, in Uw Liefde.

Korte stilte.

L: God, laat niet verloren gaan, Uw mensen:
de overleden familieleden en vrienden
van ieder van ons hier aanwezig.
Help ons te geloven dat ze nu verder leven in Uw en ons hart!
En zo voor altijd dicht bij ons zijn.

Korte stilte.

L: God, laat niet verloren gaan, Uw mensen:
zij die moeten verder leven met leegte en gemis,
van wie de dagen troosteloos geworden zijn
door eenzaamheid, verdriet en rouw.
Dat zij mogen worden omgeven door de troost en de kracht
van warme vriendschap van mee-levende medemensen
en mogen blijven geloven dat Gij God, met hen meegaat.

Korte stilte.

P: Bidden we nu samen het gebed dat Jezus ons heeft nagelaten:

Onze Vader...

Zegen en slotgebeden

Liturgie herdenkingsdienst te Den Bosch

Zegene u de God van alle vertroosting
die in zijn oneindige goedheid de mens heeft geschapen
en, door de verrijzenis van zijn Zoon, aan zijn gelovigen
de hoop op hun verrijzenis heeft gegeven.

Amen.

Hij schenke alle overledenen licht en vrede
en ons die achterblijven vergiffenis van zonden.

Amen.

Mogen wij allen eens voor altijd gelukkig leven bij Christus,
die, zoals wij werkelijk geloven, uit de doden is opgestaan.

Amen.

Zegene u de almachtige God,
Vader, Zoon + en heilige Geest.

Amen.

Uit: Herdenkingsviering Vlaamse Pastorale Zorg

Heer onze God,
Gij die genoemd wordt 'Ik zal er zijn voor u',
Gij die weet wat er in mensen omgaat:
Sterk ons, dat wij niet verdwalen in verdriet...
Sterk ons, dat wij, in ons verdriet, elkaar tot steun en sterkte zijn.
Gij, Licht dat niet dooft, Liefde die blijft, wil ons zegenen.
In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Gedichten

Ik trek mij terug en wacht

Ik trek mij terug en wacht.
Dit is de tijd die niet verloren gaat:
iedere minuut zet zich in toekomst om.
Ik ben een oceaan van wachten,
waterdun omhuld door 't ogenblik.
Zuigende eb van het gemoed,
dat de minuten trekt en dat de vloed
diep in zijn duisternis bereidt.
Er is geen tijd. Of is er niets dan tijd?

M. Vasalis, uit: 'Gedichten', 1997.

Om Licht en Liefde

Steek een kaars aan in het duister,
laat het licht toe in je hart.
Maak je handen niet tot vuisten,
streef maar zacht wat is verhard.
Steek een kaars aan in het duister,
en zaai vrede waar je gaat.
Strek je armen uit en luister,
naar de mens die naast je staat.
Steek een kaars aan in het duister,
eer wat kwetsbaar is en klein.
Ga geduldig tot het uiterst,
laat waar jij bent vrede zijn.

Hein Stufkens, uit: Vrede voor jou - gedichten (1997)

Ga maar en laat los

Ga maar, en laat los.
Je leven hier op aarde
is voltooid. Je hebt geleerd
wat je hier leren mocht.
Je hebt gegeven wat je
van binnenuit te geven had.
Nu mag je in vrede
het nieuwe leven binnengaan.

Ga maar, en laat los.
Je hebt geleden en gestreden,
je hebt gegeven en ontvangen,
je hebt liefgehad en los-
gelaten, je hebt de vreugde gekend
en het verdriet.
En door dat alles werd jij
de mens die je geworden bent.

Ga maar, en laat los.
Je hebt een stille winst behaald
op wat je hier,
op aarde, te doorleven kreeg.
Je bent gegroeid door stormen heen,
je bent gerijpt –
en wij, wij lazen de wijsheid
die in jou rijpen mocht
aan je ogen, aan je woorden af.

Ga maar, en laat los.
Je hebt niet voor niets geleefd
en daarom zul je nu het Licht
van de vrede zelf aanschouwen mogen.
Je zult herschapen worden
door de Liefde zelf,
je zult je eindelijk thuis,
geborgen weten.

Ga maar, en laat los.

Hans Stolp